

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

УДК 796.378.00

Андрій Кошура, аспірант кафедри теорії і методики фізичного виховання
Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

У статті на основі системно-функціонального аналізу розглянуто та визначено зміст понять "концепція", "засади", "концептуальні засади розвитку фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі". На основі розгляду стратегічних документів планування з'ясовано та розкрито сутність концептуальних засад та завдань розвитку фізичного виховання у вищих навчальних закладах Польщі.

Ключові слова: фізичне виховання, концепція, засади, розвиток.

Лит. 9.

Андрей Кошура, аспирант кафедры теории и методики физического воспитания
Каменец-Подольского национального университета имени И. Огиенко

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ПОЛЬШИ

В статье на основе системно-функционального анализа рассмотрено и определено содержание понятий "концепция", "основы", "концептуальные основы развития физического воспитания в системе высшего образования Польши". На основе рассмотрения стратегических документов планирования определена и раскрыта сущность концептуальных основ и задач развития физического воспитания в высших учебных заведениях Польши.

Ключевые слова: физическое воспитание, концепция, основы, развитие.

Andriy Koshura, Postgraduate Student of the Theory and Methods of Physical Training
Kamenets-Podolsk I. Ohienko National University

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION OF POLAND

In the article on the basis of systemic-functional analysis introduced and defined the concepts of "concept", "basic", "conceptual framework for the development of physical education in higher education of Poland." Based on the review of the strategic planning documents identified and the essence of the conceptual foundations and problems of the development of physical education in higher educational institutions of Poland.

Keywords: physical education, concept, framework, development.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Успішне вирішення завдань фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі, залучення до повсякденних занять фізичними вправами усіх верств суспільства і в першу чергу учнів і студентської молоді, впровадження цінностей фізичної культури у всі сфери життєдіяльності суспільства на засадах демократизму значно залежить від зваженої, науково обгрунтованої державної політики. В умовах вступу Польщі до Європейської унії, змістовні та структурно-функціональні характеристики державної політики визначаються стратегією Європейського вибору, масштабами суспільних перетворень. Наріжні положення, завдання, мета та механізми реалізації державної політики визначаються низкою програмово-нормативних документів, які відображають

часовий аспект, рівень узагальнення і конкретизації тенденції та векторів розвитку фізичного виховання і спорту в вищих навчальних закладах Польщі, і які розподіляються за рівнями: концептуальним, стратегічним, середньостроковим та короткостроковим. В контексті завдань дослідження нашу увагу буде зосереджено саме на концептуальному рівні розвитку фізичного виховання у сфері вищої освіти Польщі з урахуванням суттєвих взаємозв'язків фізичного виховання з іншими соціально-економічними сферами життя польського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розгляд та вирішення проблеми. Поняття "концепція" в сучасному науковому просторі розуміється в декількох системно-функціональних вимірах. Концепція (від лат. conceptio – сприйняття) – спосіб розуміння, трактовка процесів або явищ; система доказів певного положення, сукупність поглядів на

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

окремих предмет дослідження, доктрина, теоретичний напрям або підхід, провідна ідея; форма провідного ідейного задуму під час формування державної політики або розробленого і затвердженого в установленому порядку документа [8]. Згідно польського тлумачного словника “концепція” це свідомо прийнятий спосіб розуміння чого-небудь, спрямоване на розв’язання проблеми або досягнення цілей [7]. Як провідний ідейний задум, концепція визначає стратегію дій у здійсненні реформ, програм, планів дій здебільшого на національному рівні. Поняття “засади” розуміється як основа чогось, є тим головним, на чому ґрунтується, базується усвідомлена діяльність. Засади є вихідними, головними положеннями, принципами, способами, методами здійснення будь-якої системної, впорядкованої діяльності. Таким чином, під поняттям “концептуальні засади розвитку фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі” ми розуміємо наріжні принципи, напрями, механізми досягнення стратегічної мети розвитку фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі в довгостроковій перспективі, виписані на законодавчому рівні в нормативно-правових документах які мають загальнообов’язкову юридичну силу. В даному контексті нами будуть проаналізовані стратегічні документи планування – концепції, стратегії та програми розвитку фізичної культури і спорту Польщі, а зокрема фізичного виховання в сфері вищої освіти Польщі.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Державна політика України в сфері вищої освіти спрямована на перебудову та адаптацію її нормативно-правових основ до стандартів Європейського союзу, що обумовлює необхідність перегляду концептуальних основ розвитку системи фізичного виховання у ВНЗ України. В даному контексті вважається необхідним дослідження та вивчення концептуальних засад розвитку фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі з метою екстраполяції передового досвіду в вітчизняну реформаторську практику.

Формулювання цілей статті. Метою нашої роботи є з’ясування концептуальних засад та завдань розвитку фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням одержаних результатів. Одним із наріжних документів, який визначає вектори розвитку освіти, спорту, виховання дітей і молоді в Європейському союзі є Розпорядження Європейського Парламенту і Ради Європи від 11 грудня 2013 року, яке затверджує програму

“ЕРАЗМУС+” [1]. Виходячи із особливостей Європейської правової системи, цей нормативно-правовий акт містить норми вторинного права, які формуються на базі первинних, створюються інститутами Євросоюзу і мають верховенство щодо національного права, пряму дію, характеризуються інтегрованістю у національне право та захистом [9]. Програма передбачає загальні та конкретні цілі. Загальними цілями програми задекларовано: сприяння реалізації цілей стратегії “Європа-2020” в галузі освіти, професійної освіти та навчання, вищої освіти; б) загальних цілей в межах європейського співробітництва на благо молоді (2010 – 2018); для розвитку європейського спорту, зокрема масового спорту, на рівні, найближчому до громадянина, у відповідності з планом роботи ЄС в галузі спорту; просування європейських цінностей у відповідності зі ст. 2 Договору про Європейський Союз.

Виходячи з аналізу змісту вищезначеного документу, можливо зробити висновок про те, що розвиток фізичного виховання у вищих навчальних закладах Польщі відбувається на таких концептуальних засадах:

- підвищення ключових компетенцій і навичок студентської молоді в сфері фізичної культури і спорту, які мають забезпечити високий рівень працездатності та сприяти професійному зростанню майбутніх фахівців, забезпечити їх професійну мобільність;

- підвищення якості навчального процесу і виховання в сфері фізичної культури і спорту шляхом застосування передового, інноваційного педагогічного досвіду, інноваційних технологій в процесі фізичного виховання студентської молоді;

- створення та розповсюдження знань про європейську систему навчання протягом усього життя в сфері фізичної культури і спорту;

- посилення привабливості європейських закладів вищої освіти шляхом сприяння мобільності та співробітництва між вищими навчальними закладами ЄС, покращення та розвиток матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту;

- поліпшення навчання в сфері фізичної культури і спорту, сприяння різноманітності Європейської мовної та міжкультурної свідомості;

- боротьба з допінгом у студентському спорті, профілактика насильства в ході спортивних змагань, а також всякого роду нетерпимості та дискримінації;

- забезпечення ефективного управління в спорті і кар’єрі професійних спортсменів, які навчаються у вищих навчальних закладах Польщі;

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

- заохочення волонтерства в розвитку студентського спорту, забезпечення рівних можливостей і підвищення обізнаності про важливість фізичної активності для зміцнення здоров'я студентської молоді в процесі фізичного виховання та занять у спортивних секціях.

Стратегія розвитку вищої освіти Польщі до 2020 року [6] ґрунтується на концепції підвищення її якості яка передбачає досягнення стратегічних цілей: забезпечення різноманітності навчальних закладів і програм навчання; відкритості вузів для соціального оточення; академічної мобільності персоналу і студентів; підвищення конкуренції в системі вищої освіти; ефективності використання ресурсів через навчальні заклади; прозорості діяльності вищих навчальних закладів. Зважаючи на місію вищої освіти та завдання які вона вирішує, як соціально-економічна система, основними концептуальними завданнями фізичного виховання в ВНЗ Польщі виступають:

- розвиток особистості студентів засобами фізичної культури і спорту, озброєння їх необхідними знаннями і навичками необхідними для ефективного здійснення професійної діяльності та функціонування в складному світі, формування навичок самостійного придбання та поповнення знань протягом усього життя в сфері фізичної культури та спорту, критичного мислення;

- в процесі фізичного виховання вироблення навичок співробітництва, заснованого на взаємній довірі та навички роботи у команді;

- вироблення вміння пристосовуватися до змін на ринку праці, які мають ґрунтуватися на високому рівні працездатності, гарній фізичній формі, високому рівні здоров'я;

- в процесі фізичного виховання забезпечення умов щодо подолання етнічних бар'єрів і упереджень, побудови позитивних відносин між людьми різних національностей, релігій і поглядів;

- формування позитивного ставлення і усвідомленої необхідності в студентів щодо формування особистісної фізичної культури;

- підвищення обізнаності та формування навичок застосування факторів оточуючого середовища щодо зміцнення здоров'я та фізичного загартування.

В даному контексті слід зазначити, що згідно стратегії ВНЗ Польщі отримують більшу свободу у визначенні змісту програм з фізичного виховання студентів, де міністерство визначає лише загальні принципи, яким повинні відповідати програми (у відповідності з Національними Рамами Кваліфікації), а Польська

Комісія Акредитаційна може визначати назви програм, вимагаючи, щоб назви цих програм відповідали визначеним умовам по суті.

Одним із провідних документів, який визначає концептуальні засади розвитку системи фізичного виховання в вищих навчальних закладах Польщі виступає розпорядження європейського парламенту і ради Європи про затвердження програми щодо дій Європейського Союзу в галузі охорони здоров'я на 2014 – 2020 роки [2]. Програма спрямована на проведення низки заходів щодо профілактики та підвищення рівня здоров'я громадян унії Європейської. Одним із пріоритетів програми є профілактика хвороб шляхом формування основ здорового способу життя населення. Відповідно до стратегії визначеній у програмі, раціональними з точки зору витрат, є заходи заохочення та профілактика, усунення факторів ризику, таких як куріння тютюну і пасивне куріння, шкідливих наслідків вживання алкоголю, наркотиків, неправильного харчування і відсутності фізичної активності, вжиття заходів щодо підтримки системи інформації і знань про здоров'я для того, щоб сприяти формуванню в громадян основ здорового способу життя. Проведені в Польщі дослідження [3] дозволили науковцям зробити висновок, що цивілізація споживання є складним явищем. З одного боку, несе з собою прогрес – останні досягнення науки і техніки, з іншого боку, обмеження – надлишок інформації і засобів її передачі, ізоляцію людини від навколишнього середовища і гіпокінезію. Також формує штучні потреби, які формуються через рекламу, життєві погляди орієнтовані на гедонізм, що викликає хвилювання, негативні переживання спрямовані на їх задоволення будь-якою ціною. Для багатьох людей, фізичне навантаження не є задоволенням і життєвою потребою, що виражається в фізичній пасивності. Страх перед втомою, перед рухом в складних умовах, перед участю у свідомому загартуванні свого тіла, це явище поширене серед молоді та дорослої частини суспільства. Як зазначають дослідники, для більш широкого включення спорту і активного відпочинку в життя польського суспільства потрібно вжиття заходів на багатьох системних рівнях. В першу чергу необхідна співпраця місцевих органів влади і державних шкіл, вищих навчальних закладів та організацій фізичної культури і спорту, церкви та інших зацікавлених сторін. Їх зусилля мають бути підтримані системою охорони здоров'я, економіки та інфраструктури, і бути спрямованими на створення умов щодо здорового харчування, умов проживання, екологічних умов, умов роботи і

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

відпочинку, забезпечення громадської безпеки тощо. Важливим є формування через засоби масової інформації та навчальні заклади стану суспільної свідомості, що пропагує і закликає брати громадян активну участь у фізичній культурі. Метою цих заходів є пропаганда раціональної, регулярної фізичної активності – як важливого елементу здорового способу життя, незалежно від віку, статі та місця проживання. Фахівці зазначають, що немає сумнівів у тому, що в Польщі існує нагальна необхідність впровадження в повсякденну практику, навчальний процес з фізичного виховання результатів наукових досліджень, що вказують на позитивний вплив регулярних фізичних навантажень. Результатом їх впровадження має бути системний вплив на індивідуальне, самостійне, свідоме і творче ставлення громадян до особистісної фізичної культури, включення до індивідуальної системи цінностей здорового способу життя людини.

Надзвичайно важливими для визначення концептуальних засад розвитку фізичного виховання в ВНЗ Польщі є стратегія розвитку спорту в Польщі [4, 5]. В документі зазначається, що у сучасному світі, для визначення фізичної активності індивідів і груп, організації у різних формах і для різних цілей, використовується одне поняття – спорт. У сенсі стратегії, поняття “спорт” включає в себе: фізичне виховання, спорт для дітей і підлітків, академічний спорт, спорт для всіх, спорт людей з обмеженими можливостями і спорт кваліфікований. Головною ціллю стратегії виступає гасло “Активне і ефективне суспільство”, досягнення якої здійснюється на основі трьох пріоритетів: популяризація спорту для всіх; підвищення рівня спортивних результатів; розвиток спортивно-рекреаційної інфраструктури. Визначимо лише провідні завдання дотичні до розвитку фізичного виховання у ВНЗ Польщі. Основними завданням щодо розвитку фізичного виховання у ВНЗ Польщі виступають: впровадження авторських програм фізичного виховання в освітній процес ВНЗ; розробка і впровадження сучасних програм контролю фізичної підготовленості студентів; удосконалення системи проведення спортивних заходів та змагань у ВНЗ; підтримка та впровадження програм спортивно-рекреаційних занять в поза лекційний час; заохочення студентів до систематичної рухової активності та туризму; розширення системи рекреації як форми реабілітації осіб неповносправних. В частині розвитку студентського спорту основними завданням виступають: визначення принципів і

факторів, необхідних для забезпечення безперервності спортивного тренування; вдосконалення та розширення програми навчання спортивно-обдарованої та талановитої молоді; зміна системи молодіжних, студентських спортивних змагань; розробка стратегії розвитку олімпійських видів спорту в ВНЗ Польщі; розширення програми поліпшення безпеки на спортивних об'єктах; удосконалення системи підготовки спортсменів у Академічних Центрах Спортивної Підготовки; розширення програми по боротьбі з допінгом; розробка науково-методичної програми допомоги в спорті; розвиток спорту людей з обмеженими можливостями у польських спортивних студентських клубах; ведення Тренерської Академії; впровадження підвищення кваліфікації для отримання операційної ліцензії тренера; розробка та впровадження процедур пов'язаних з медичним обслуговуванням; розробка концепції впровадження системи спеціалізованої медичної допомоги тощо. Також в стратегії передбачено низку завдань щодо розвитку матеріально-технічної бази фізичного виховання і спорту, зокрема у вищих навчальних закладах Польщі і до яких віднесено: розробка та впровадження механізмів залучення позабюджетних фінансових коштів на розширення, модернізацію і управління спортивною інфраструктурою ВНЗ; розробка концепції системи спортивної інформації; розробка концепції програм які стимулюють інвестиції в розвиток спортивної інфраструктури ВНЗ; реалізація програми розвитку спортивно-рекреаційної інфраструктури у студентських містечках; будівництво громадських, багатофункціональних спортивних майданчиків для дітей та студентської молоді тощо.

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження можна зробити висновки про те, що розвиток фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі ґрунтується на концептуальних засадах оздоровчої спрямованості процесу фізичного виховання студентів, формування особистісної фізичної культури молоді, набуття необхідних компетенцій щодо основ здорового способу життя, інноваційності та креативності авторських програм фізичного виховання, мобільності навчання, результативності та ефективності навчання, культурної та мовної різноманітності, позитивної мотивації щодо фізичної рекреації та рухової активності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на дослідження основних напрямів модернізації системи фізичного виховання молоді у вищих навчальних закладах Польщі.

1. EUR.Lex. Baza aktów prawnych Unii Europejskiej (2015), "Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1288/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające "Erasmus+": unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające decyzje nr 1719/2006/we, 1720/2006/we i 1298/2008/we Tekst mający znaczenie dla EOG", available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/txt/pdf/?uri=celex:32013r1288&qid=1439634445510&from=pl>, (Accessed 15 august 2015).
2. EUR.Lex. Baza aktów prawnych Unii Europejskiej (2015), "Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 282/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia Trzeciego Programu działań Unii w dziedzinie zdrowia (2014–2020) oraz uchylające decyzję nr 1350/2007/WE Tekst mający znaczenie dla EOG", available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/txt/pdf/?uri=celex:32014r0282&rid=15>, (Accessed 15 august 2015).
3. Rekreacyjna aktywność fizyczna Polaków na tle Europy (2013), Raport dla Departamentu Analiz i Polityki Sportowej Ministerstwa Sportu i Turystyki, s. 90.
4. Strategia rozwoju sportu w polsce do roku 2012 (2007), Ministerstwo sportu, Warszawa, styczeń 2007 r., S. 25.
5. Strategia rozwoju sportu w polsce do roku 2015 (2007), Ministerstwo sportu, Warszawa, styczeń 2007 r., S. 36.
6. Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant (2010), Kierownictwo projektu: prof. SGH Krzysztof Rybiński (Ernst & Young, Szkoła Główna Handlowa), dr. Bohdan Wyżnikiewicz (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową), Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego "Człowiek – najlepsza inwestycja", S. 149.
7. Wielki słownik języka polskiego (2015), "koncepcja", available at: http://www.wsjp.pl/index.php?id_hasla=34253&ind=0&w_sukaj=koncepcja, (Accessed 18 august 2015).
8. Енциклопедія державного управління: у 8 т.: [Т.1. ч. 2: Теорія державного управління] / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2001. – 506 с.
9. Право Європейського Союзу: [підруч.] / за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.

References

8. Kovbasiuk, Yu.V. (2001), Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: t. 1, p.2 [Encyclopedia of public administration: so. 1, part 2], NADU, Kyiv, Ukraina.
9. V.I. Muravjov (2011), Pravo Yevropejs'koho Soiuzu [European Union Law], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraina.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2015

Джерела мудрості

"Світло й тьма, тління і вічність, віра і безчестя складають світ цей і потрібні одне для одного".

"Щасливий, хто мав змогу знайти щасливе життя. Але щасливіший той, хто вмів ним користуватись".

"Все минає, але не Бог і не любов".

Григорій Сковорода
український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог

"Навчання має вести за собою розвиток".

Лев Виготський
вчений, психолог

